

Mads Bo-Kristensen

Ph.d. i dansk som andetsprog.

Udviklingskonsulent, Videnscenter for Integration, Vejle.

mbk@vejle.dk

Vurdering af it-materialer - til dansk som andetsprog for voksne

Denne artikel præsenterer principper for vurdering af it-materialer til dansk som andetsprog for voksne. Formålet er at trække andetsprogsdidaktikken frem gennem sådanne vurderinger. Hvad og hvordan er det, den voksne andetsprogede lærer? Hvordan er materialerne udformet til at støtte denne læring?

Siden begyndelsen af 90'erne er der udgivet et par dusin it-materialer til dansk som andetsprog for voksne¹. Sammenlignet med, hvad perioden ellers har bragt af traditionelle materialer, er det jo sørgeligt få. Derimod er det glædeligt, at mange undervisere tager sagen i egen hånd. Der klippes og klistres som aldrig før: Materialer anvendes i udsnit, internettet inddrages og mange underviseres helt egne produkter ser dagens lys. Faget har - trods alt - et stort repertoire af it-materialer at gøre brug af. Men hvordan finder undervisere ud af, om disse it-materialer duer?

Jeg vil søge at besvare dette spørgsmål ved at foreslå nogle vurderingsprincipper. Det er først for nylig, man er begyndt at interessere sig for vurdering af it-materialer til dansk som andetsprog for voksne (Nielsen et al 2003, Bo-Kristensen 2004a, Bo-Kristensen 2004b, Thorsen 2004a, Thorsen 2004b). Der synes stadig at være et behov for vurderingsprincipper, der ikke blot er rettet mod områdets få traditionelle it-materialer, men også de mange uddrag og sammenklipninger, undervisere gør brug af i hverdagen.

Jeg anvender begreberne didaktik og interface i forslaget til vurderingsprincipper. Jeg indleder med kort at definere didaktik og interface samt opstille tre overordnede principper. Derpå går jeg i dybden med, hvordan et it-materiales didaktik og dernæst dets interface kan vurderes. Endelig viser jeg, hvordan principperne kan anvendes i forhold til et konkret it-materiale.

Didaktik og interface

Lidt firkantet sagt handler didaktik om overvejelser over og beslutninger om, 'hvem' der skal lære noget, 'hvad' der skal læres, og 'hvordan' det skal læres. Både 'hvad' og 'hvordan' må kunne begrundes.

Interface er et andet ord for brugerflade. Det er den del af et it-materiale, der møder brugeren på skærmen.

Didaktikken kommer i første række, fordi den er kernen i den vurdering, underviseren må foretage. Uden didaktik kan et it-materiale til dansk som andetsprog for voksne ikke vurderes. Når det er på plads, må et it-materiale vurderes ud fra, hvordan interfacet støtter didaktikken.

I resumé kan vurderingsprincipperne formuleres i tre spørgsmål:

1. Hvordan er it-materialets didaktik udformet?
2. Hvordan er it-materialets interface udformet?
3. Hvordan støtter interfacet it-materialets didaktik?

Denne fremgangsmåde skal sikre, at vurderingen bliver didaktisk - eller mere præcist for denne sammenhæng andetsprogsdidaktisk. Rækkefølgen i spørgsmålenes besvarelse sørger for, at principperne fører frem mod en vurdering, som andetsprogsundervisere kan bruge til noget.

Vurdering af didaktikken

Et it-materiales didaktik kan aflæses af forfatterens udformning af indhold ('hvad') og læringsaktiviteter ('hvordan'). Indholdet er det konkrete stof, der skal læres. Læringsaktiviteterne repræsenterer den måde, brugeren arbejder med indholdet (stoffet) på. Både indhold og læringsaktiviteter må kunne begrundes, blandt andet i forhold til en bestemt målgruppe ('hvem').

Ønsker undervisere i dansk som andetsprog for voksne at vurdere it-materialers didaktik, kan de få hjælp fra fagets didaktikker. Disse didaktikker repræsenterer andetsproglige områder. Fagets didaktikker er lytte-, udtale-, samtale-, læse-, skrive- og kulturdidaktik.

Fælles for disse såkaldte områdedidaktikker er, at de må have en approach (Richards et al 1986, Lund 1999, Richards et al 2001). Approach defineres som didaktikkernes grundlæggende forståelse af eller tilgang til den lærende, indholdet og læringsaktiviteterne. Denne forståelse består af:

- et menneskesyn

- et sprogsyn
- et sprogtilbegnelsessyn

Undervisere i dansk som andetsprog vurderer et it-materiales didaktik ud fra, hvilken approach didaktikken har. Når man for eksempel skal vurdere et it-baseret lyttemateriales didaktik, vil man lede efter denne didaktiks sprog-, sprogtilbegnelles- og menneskesyn. Lidt firkantet sagt, aflæses didaktikkens sprogsyn af materialets indhold, og didaktikkens sprogtilbegnellesessyn af materialets læringsaktiviteter. Menneskesynet kan straks være vanskeligere at have med at gøre, men som tommelfingerregel kan det aflæses af den måde, hvorpå didaktikken kombinerer materialets indhold og læringsaktiviteter, dvs. sprog- og sprogtilbegnellesessyn (Bo-Kristensen 2004a).

Jeg vil udfolde forestillingen om, at ethvert it-materiales didaktik må have en approach. Det vil jeg gøre ved at bruge sprogtilbegnellesessyn som eksempel på approach. Når man har fundet ud af, hvad faget mener, voksnes sprogtilbegnelles er, så ved man, hvilke typer læringsaktiviteter, et it-materiale til faget må have.

Voksne lærer alene. Voksne lærer sammen med andre, og de lærer det, som er meningsfuldt for dem (f.eks. Bo-Kristensen 2004a). Det gælder sprog og alt mulig andet. Det individuelle perspektiv kaldes i andetsprogstilbegnellesforskningen, som faget læner sig op ad, for kognitivt (f.eks. Skehan 1998). Når voksne lærer sammen med andre, kaldes perspektivet for kollaborativt og situeret (f.eks. Lave et al 1998). Når der er tale om meningsfuldhed i læringen, taler man om et eksistentielt perspektiv (f.eks. Colaizzi 1998). Det er en kunst både at adskille og blande disse tre synsvinkler, så de siger noget om, hvordan voksne lærer. Jeg vil for eksemplets skyld pege en enkelt synsvinkel ud.

Det kognitive perspektiv er for mange undervisere flagskibet i didaktiske refleksioner over voksnes læring af dansk som andetsprog. Hvad er det for kognitive processer, der ligger til grund for denne læring? Et svar på det vil give underviseren adgang til fagets kognitive sprogtilbegnellesessyn og dermed til en viden om, hvordan læringsaktiviteterne i et it-materiale må udformes, så de duer.

Kognitiv andetsprogstilbegnellesforskning har forskellige modeller til at forstå kognitive læreprocesser. Der er informationsteoretiske og systemteoretiske, hermeneutiske og fænomenologiske modeller (Bo-Kristensen 2004a). Her vil jeg pege på tre centrale processer, som disse modeller har tilfælles:

- forforståelse
- opmærksomhed
- anvendelse

Forforståelsesbegrebet vedrører det, den voksne har med sig. Det er de erfaringer, den viden og de færdigheder, den voksne lægger til grund for sin tilegnelse. Opmærksomhedsbegrebet er hentet fra perceptions- og bevidsthedsforskningen og angives som forudsætning for sprogtilægnelse (Schmidt 1990). At lære et sprog indebærer, at man lægger mærke til dets fænomener for at kunne optage dem i korttidshukommelsen. Endelig er anvendelse et begreb, som ligeledes stammer fra hukommelsesforskningen og som viser, at vi ved at anvende det netop lærte sprog får mulighed for at bearbejde og lagre det til senere brug - i langtidshukommelsen.

Et it-materiales sprogtilægnelsessyn kan, som sagt, aflæses af dets læringsaktiviteter. Hvis disse aktiviteter skal afspejle voksnes tre kognitive læreprocesser, må de omfatte tre aktivitetstyper:

- føraktiviteter
- aktiviteter
- efteraktiviteter

Underviseren må vurdere, om og hvordan it-materialet tilbyder disse aktiviteter. I den forbindelse vil han eller hun skulle stille disse spørgsmål:

- Er der føraktiviteter, der mobiliserer forforståelse og i øvrigt kontekstualiserer eller rammesætter materialets læringsaktiviteter?
- Indeholder materialet aktiviteter, der tillader kursisten at rette sin opmærksomhed mod sprog?
- Er der tænkt på efteraktiviteter, der sikrer anvendelsen eller bearbejdelsen af det aktuelle stof? Hvilken rolle spiller en mulig lærervejledning for før- og efteraktiviteter?
- I stedet for at inkludere alle aktiviteter i selve materialet, har en lærervejledning da forslag til aktiviteter, der kan lægges andre steder end i det pågældende materiale?
- Peger materialet frem mod opgaver i andre materialer, hvor læringsaktiviteter kan fungere som efteraktiviteter for det, man lige har beskæftiget sig med?
- Er materialet en del af en større sammenhæng, hvor der for eksempel allerede er etableret en forforståelse?

Det overordnede princip for vurdering af et it-materiales didaktik er altså, at underviseren må afdække materialets approach ved at aflæse dets målgruppe, indhold og læringsaktiviteter. Når det er på plads, kan underviseren gå videre til at vurdere interfacet.

Vurdering af interfacet

Et it-materiales interface kan aflæses af forfatterens udformning af:

- multimedier

- interaktivitet
- navigation
- kommunikation

I andetsprogsundervisningens mediedidaktik har man traditionelt betjent sig af såkaldte singlemedier: Video, fjernsyn, båndoptager, overhead og tavle. Disse er - i alle tilfælde i undervisningslokalet - stort set forbeholdt læreren. I it-baserede undervisnings- og læringsmiljøer er disse medier lagt ud til kursisterne i en række kombinationer af flere medier: Multimedier. Et medium er middel for noget. I andetsprogsdidaktisk sammenhæng er fokus på medieringen af (formidlingen af) andetsproget i billede, lyd eller tekst. I vurderingen af interface vil man interessere sig for, om billederne er stills eller levende. Det kan være tilstrækkeligt med stills, men i visse didaktiske sammenhænge kan det være nødvendigt at kunne se for eksempel skiftende ansigtsudtryk eller bevægelser. Lyden kan være effekter, tale og samtale. En underviser, der ønsker at vurdere designet af multimedier i et givet it-materiale, må interessere sig for spørgsmål af typen:

- Hvad bruger materialet lyd til: at formidle, illustrere eller støtte?
- Er samtale inddraget som autentisk dialog eller oplæsning?
- Hvad er der gjort for, at materialets lydside er gennemtænkt i forhold til det, den skal formidle?
- Hvis tekst er forbundet med lyd, hvad er så formålet med at støtte teksten med lyd?
- Hvordan udnytter materialet i det hele taget multimediers muligheder for kobling af billede, lyd og tekst til brug i udformningen af indhold og læringsaktiviteter?

Interaktivitet kan oversættes med det at gå i interaktion med, påvirke eller blande sig i noget. Dette 'noget' er i denne sammenhæng et it-materiales indhold og læringsaktiviteter. Man kan blande sig i eller interagere med et materiale, der ligger på kassetebånd. Men interaktiviteten er begrænset af mediets lineære lagring af lyd. Man skal spole - og det tager tid. I den digitaliserede lydoptagelse kan brugeren på et øjeblik nå et hvilket som helst sted i optagelsen. Derfor vil man i vurderingen af et sådant materiale spørge, om lyd (eller dele heraf) kan gentages. Nogle af de spørgsmål, man vil stille til design af et it-materiales interaktivitet, er:

- Kan man gå fra en lydsekvens til en vilkårlig anden?
- Kan lydclip kombineres på nye måder?
- Hvilke interaktive valg tilbydes der?
- Er der feedback ved disse valg i form af en stemme eller anden respons?
- Er feedback tænkt som medkursisters eller underviserens deltagelse i løsningen af en opgave?
- Hvordan udnytter materialet i det hele taget interaktiviteten til at interagere med materialet?

Navigation vedrører brugerens sejlads gennem programmet. Tidlige it-materialer var lineære i deres tilbud om navigation. Senere er navigationsmulighederne blevet udvidet med den såkaldte cirkulære eller point-and-click navigation. Denne navigation kendes fra hjemmesider med indlejrede links. Disse links kan være interne og/ eller eksterne. De interne fører andre steder hen i selve materialet, og de eksterne fører ud af materialet, for eksempel ud på internettet. Et par af de spørgsmål, underviseren vil søge svar på i sin vurdering af navigationens design, er:

- Er den cirkulære navigation udformet som gennemgående menuer, der tillader, at man når som helst kan gå tilbage eller et nyt sted hen?
- Hvis der er både lineær og cirkulær navigation i materialet, hvordan er disse så kombineret til brug for det indhold og de aktiviteter, materialet tilbyder?

Kommunikation har givet mediebegrebet en helt ny betydning i undervisningen. Hvor traditionelle medier (både single- og multimedier) har været envejs, er multimedier med internettet blevet to- eller flervejs. I begyndelsen kunne der kommunikeres via e-mail. Kommunikationsgenrerne omfatter nu også konference, chat, videolinks osv. Kommunikationsgenrerne har givet computerstøttet tids- og stedsfleksibel læring og undervisning nogle muligheder, som allerede på nogle sprogcentre har vist sig at være interessante supplementer til traditionel undervisning (f.eks. Århus sprogcenter). I stedet for præfabrikerede og lukkede materialer, kan brugeren nu ikke blot blande sig i materialerne, men også kommunikere med andre i og omkring et materiale. Spørgsmål, der må stilles til designet af kommunikation, er blandt andre disse:

- Til hvad og hvor godt udnyttes mulighederne for kommunikation i materialet?
- Er der i interfacet foretaget hensigtsmæssige valg af kommunikationsgenre?
- Hvis man f.eks. skal dele nogle synspunkter med medkursister over nettet, løses opgaven da bedst i et konferenceforum eller i en chat?
- Hvordan formår materialet gennem sine kommunikationsgenrer at supplere traditionel undervisning og læring?

Vurdering af et it-materiale

Jeg vil her inddrage de foreslåede principper i vurderingen af et konkret it-materiale. Det drejer sig om en lytteopgave, Herluf Schelde har lavet til e-læringsportalen 'Dansk.nu' (se figur 1 næste side). Opgaven er centreret omkring et nyhedsindslag i tv-avisen, 'Tidlig skolestart i Køge', og er rettet mod uddannelse 3, modul 3. Opgaven indgår som en blandt flere opgaver i et virtuelt læringsrum (se menuen til venstre på siden). Det er et internetbaseret rum, hvor kursister løser opgaver individuelt og i fællesskab.

Opgaven er inddelt i fire aktiviteter. I introduktionen præsenteres kursisten for tre spørgsmål om sin egen skolegang. Han eller hun bliver så bedt om at se et nyhedsindslag (på DR's hjemmeside) og lede efter tre interessante informationer. Dernæst

The screenshot shows the Dansk.nu website interface. At the top, there is a navigation bar with the logo 'Dansk.nu' and a breadcrumb trail: 'Forum kursus > Tidlig skolestart i Køge'. Below this are links for 'Snak med andre', 'Min læringsplan', 'Mine dokumenter', 'Min profil', and 'Mine kurser'. The main content area is titled 'Tidlig skolestart' and features a video thumbnail of a young girl. To the right of the video, the text reads: 'Hvor gammel var du, da du startede i skole? Synes du det var for tidligt? Eller for sent? Nu skal børnene skal til at starte tidligt i skolen i Køge. Lyt til TV-indslaget fra Danmarks Radio. Sådan finder du indslaget: Klik på knappen og se videoklipet på DR's hjemmeside'. Below this is a button labeled 'Besøg hjemmeside'. A list of instructions follows: 'Du skal: 1. Lytte til indslaget 2. Finde 3 interessante informationer i indslaget 3. Lave 3 spørgsmål til indslaget 4. Præsentere informationer og spørgsmål i forum 5. Svare på 3 spørgsmål fra en af dine medkursister'. At the bottom of the list are buttons for 'Gå til Forum', 'Gå til Hæfte', and 'Startside'.

Figur 1. Herluf Scheldes lytteopgave fremstillet til e-læringsportalen www.dansk.nu (her gengivet med anden illustration med tilladelse fra Videnscenter for integration, www.vifin.dk).

skal kursisten lave tre spørgsmål til indslaget, som lægges i læringsrummets fællesrum (Forum). Her udvælger man tre lignende spørgsmål stillet af en medkursist til besvarelse. Afslutningsvis fortæller man om sin første skoledag i et dokument (hæfte), som underviseren har adgang til.

Hvordan vurderes så materialets didaktik - dets lyttedidaktik? Det gøres ved at se på, hvordan materialets approach til lyttedidaktik afspejles i målgruppe, indhold og læringsaktiviteter. Jeg vil igen holde fast i approach'ens sprogtilgængelighedssyn og vil derfor koncentrere mig om materialets læringsaktiviteter.

I en kognitiv approach eller tilgang til lyttedidaktik lægger man i dag vægt på lytning som en aktiv proces, der retter sig mod sprogtilgængelighed (Holm 1999; Bo-Kristensen 2004a). Her inddrager man begreberne samspilsforarbejdning (Haastrup 1991) og lyttestrategier (Oxford 1994). Jeg vil pege på endnu et begreb, opmærksomhed, der er værdifuldt for en lyttedidaktik, som ønsker at gøre lytteren til aktiv sprogtilgænger (Bo-Kristensen 2004a).

I afsnittet om didaktik har jeg foreslået en model for sprogtilgængelighed. I modellens optik må et it-materiales lyttedidaktik medtænke tilegnelsens tre processer: forforståelse,

opmærksomhed og anvendelse. Disse processer støttes i den aktuelle lytteopgaves før-, under- og efterlytteaktiviteter. Føraktiviteterne etablerer en forforståelse gennem spørgsmål til kursistens egen skolegang samt præsentationen af opgaven i at lytte efter bestemte ('interessante') informationer. Kursisten får på denne måde hjælp til at rette sin opmærksomhed mod sprog under sin lytning. Anvendelsen og bearbejdelsen af det, kursisten udpeger som interessant, sikres gennem to efterlytteaktiviteter, der foregår dels i forum (det fælles rum), dels i hæftet. Jeg vil nu undersøge, hvordan og i hvilken grad de tre lytteaktiviteter støttes af Scheldes udformning af interfacets multimedier, interaktivitet, navigation og kommunikation.

Schelde gør i sit interface brug af multimedier: Tekst, lyd og levende billede. Tekst inddrages i føraktiviteten som mobilisering af forforståelse og som instruktion. Tekst indgår ligeledes som instruktion i selve lytteaktiviteten. Endelig indgår tekst som instruktion og mulighed for at skrive i et dokument, underviseren har adgang til. På denne måde sikres forforståelsen og anvendelsen af det sprog, man har lagt mærke til. Lytteopgavens lyd og levende billeder formidles i en mediaplayer til brug for selve lytteaktiviteten. Det er muligt at stoppe, spole og gentage dele af eller hele tv-indslaget med henblik på at rette sin opmærksomhed mod relevante informationer og sproglige fænomener. Mediaplayeren kommer frem i en såkaldt i-frame ved klik på tv-avisindslaget på DR's hjemmeside. Det er kun muligt at anvende DR's egen mediaplayer. Man kunne have ønsket en mediaplayer, der kan bogmærke og gemme klip (f.eks. Sanako Media Assistent). Denne bogmærke- og gemmefunktion kan nemlig bruges i opmærksomhedsrettelsen. En gemmefunktion ville endvidere tillade, at brugeren kunne gemme udvalgte dele af tv-klippet som supplement til efteraktiviteternes skriftlige produkter.

Lytteopgavens interaktivitet kommer til udtryk i selve lytteaktiviteten og i efteraktiviteterne. Interaktiviteten opnås gennem mediaplayerens funktioner og anvendes til, at kursisten kan rette sin opmærksomhed mod sproget i tv-klippet. Her er interaktiviteten dog begrænset. Der er i det hele taget grænser for, hvordan brugeren kan blande sig i materialet. På den anden siden kan man sige, at interaktiviteten har den udformning, som netop disse læringsaktiviteter kræver.

Navigationen i materialet er organiseret omkring opgavesiden - en hovedside. Der er en point-and-click navigation, der giver adgang til to eksterne links, nemlig tv-avisindslaget samt hæftet, man kan skrive i. For begge links gælder det, at man ved at minimere eller lukke linkets side kan vende tilbage til hovedsiden. Interfacet kunne godt have tålt en større kompleksitet i navigationen. Ser man på føraktiviteten, kunne man udmærket have placeret denne på en side for sig. Det ville have gjort hovedsiden mindre teksttung og dermed mere overskuelig. Samtidig ville en selvstændig side

have tilladt mere stof til mobilisering af forforståelsen, f.eks. stills, levende billeder, tekst og/eller lyd.

Lytteopgaven inddrager kommunikation i sit interface. Opgaven henvender sig til kursister, der ikke behøver at befinde sig samme sted som underviseren og medkursisterne. Kommunikationen er ikke blot stedsfleksibel, men også tidsfleksibel, da kursisten (principielt) kan løse opgaven når som helst. Flervejskommunikation anvendes i efteraktiviteterne, der lader kursisterne anvende og dele det, de har lagt mærke til (fundet interessant) i tv-indslaget. Dog er det i efteraktiviteterne ikke tydeliggjort, hvornår man går til hæftet i opgaven. Ikonet 'gå til hæfte' burde være placeret før den skriftlige instruktion herom. Det ville have understreget, at kursisterne først bør udnytte kommunikationen i Forum til at læse og hente inspiration fra medkursisters indlæg, inden de går til det individuelle hæfte og formulerer sig endeligt.

Sammenfattende er der ingen tvivl om, at dette it-baserede lyttemateriale imødekommer den didaktik og det interface, man må kræve af et it-materiale til dansk som andetsprog for voksne. Ud fra et kognitivt perspektiv formår materialet at udmønte sit sprogtilegnelsessyn i relevante læringsaktiviteter. Interfacet støtter didaktikken, selvom det på nogle områder kunne være udformet anderledes til endnu større støtte for læringsaktiviteterne.

Sammenfatning

Jeg har i denne artikel præsenteret principper for vurdering af it-materialer til dansk som andetsprog for voksne. Antallet af hverdagens it-materialer er vokset betragteligt de senere år. Det gør det nødvendigt, at fagets undervisere går i dybden med, hvordan materialernes didaktik og interface udformes. Her kan man gå frem efter tre overordnede vurderingsprincipper: Først vurderes it-materialets didaktik, dernæst dets interface og til slut vurderes det, hvordan interfacet støtter didaktikken.

Det centrale princip i vurderingen af didaktikken er afdækningen af it-materialets approach. Det vil sige det indlejrede menneske-, sprog- og sprogtilegnelsessyn. Disse syn kan aflæses af udformningen af materialets indhold og læringsaktiviteter. Artiklen har som eksempel vist, hvordan et kognitivt tilegnelsessyn kan aflæses af et materiales læringsaktiviteter, og hvordan man kan vurdere interfacets støtte af disse aktiviteter. Andre steder findes der inspiration til at vurdere it-materialers sprogsyns udmøntning i indhold (Thorsen 2004b, Bo-Kristensen 2004a) og menneskesyns udmøntning i indhold og læringsaktiviteter (Bo-Kristensen 2004a).

Der er blandt undervisere i dansk som for voksne en blomstrende tradition for at udvikle materialer til eget brug og til udgivelse. Meget tyder på, at denne tradition nu

udvides til læreres udvikling af it-materialer. Vurdering af it-materialers approach og approach'ens konkrete udmøntning i materialernes indhold og læringsaktiviteter er kun lige begyndt. Den helt store udfordring for fremtidens it-materialeudvikling er undersøgelsen af, hvordan vi vurderer og udformer interfacets mange muligheder, så andetsprogsdidaktikken for alvor kommer frem.

Note

1 Integrationsministeriet har lavet en oversigt over områdets it-materialer (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2004). Denne omfatter 24 materialer, hvoraf ikke alle har dansk andetsprog for voksne som primært målområde. Nogle har folkeskolen (herunder specialundervisningen) som primært målområde. Lægges man forlagernes udgivelser sammen, vil en oversigt omfattende materialer med dansk som andetsprog for voksne som sekundært målområde overstige 24 titler (f.eks. Bo-Kristensen 1999). Fagfolk inden for dansk som andetsprog diskuterer dog, om materialer, der er udviklet til folkeskoleområdet, på afgørende punkter egner sig til dansk som andetsprog for voksne (f.eks. Bo-Kristensen 2004a).

Litteratur

- Bo-Kristensen, Mads: *Multimediedidaktik i dansk som andetsprog for voksne - bidrag til andetsprogsdidaktisk forankring af undervisningens multimediedidaktik*. Kbh.: DPU (ph.d.-afhandling), 2004a.
- Bo-Kristensen, Mads: *A Proposal for a Multimedia Didactics in CALT and CALL*. i: Juel Henriksen, Peter. *CALL for The Nordic Languages - Tools and Methods for Computer Assisted Language Learning*. Copenhagen Studies in Language, 30. Copenhagen: Samfundslitteratur, 2004b. s. 189-197.
- Bo-Kristensen: *Lærervejledning: Den 3. Alder*. Kbh.: Heller Film, 1999 (30 sider).
- Colaizzi, Paul F.: *Læring og eksistens*. i: Hermansen, Mads (red.): *Fra læringens horisont - en antologi*. Århus: Klim, 1998. s. 185 - 213.
- Haastrup, Kirsten: *Fremmedsproglig reception: Lytte- og læseforståelse*. i: Kasper, Gabriele & Johannes Wagner (red.): *Grundbog i fremmedsprogspædagogik*. Kbh.: Gyldendal, 1989. s. 20-35.
- Holm, Lars: *Lytteforståelse*. i: Holmen, Anne & Karen Lund (red.): *Studier i dansk som andetsprog*. Kbh.: Akademisk Forlag, 1999. s. 323 - 352.
- Lave, Jean & Etienne Wenger: *Situeret læring ved legitim perifer deltagelse (1991)*. i: Hermansen, Mads. *Fra læringens horisont - en antologi*. Århus: Klim, 1998. s. 151-160.
- Lund, Karen: *Approach, design, procedure - en refleksionsmodel*. i: Holmen, Anne, Karen Lund & Gitte Østergaard Nielsen: *På sporet - en antologi om undervisning i dansk som andetsprog*. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 30. Kbh.: Undervisningsministeriet, 1999. s. 35 - 42.
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: *It-baserede undervisningsmaterialer til danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl.* København: Integrationsministeriet, 2004 (kan også downloades fra ministeriets hjemmeside www.inm.dk).
- Nielsen, Gitte Østergaard, Michael Svendsen Pedersen & A. Linderoth (red.): *It i andetsprogsundervisningen - processer og perspektiver*. Kbh.: Integrationsministeriet, 2003.
- Oxford, Rebecca: *Language learning strategies. An Update*. ERIC D. ED 376707, Washington, D.C., 1994.
- Richards, Jack C. & Theodore S. Rodgers: *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge

University Press, 2001. (2. udgave, 1. oplag)

Richards, Jack C & Theodore S. Rodgers: *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

Skehan, Peter: *A cognitive approach to language learning*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

Thorsen, Marianne: It og sproglig opmærksomhed. *Sprogforum* nr. 30, 2004a, s. 22-30.

Thorsen, Marianne: It-baseret undervisning inden for dansk som andetsprog. Københavns Universitet, 2004b (speciale).

Annonce

VIFIN
Videnscenter For Integration

Enestående kursustilbud

Bliv klogere på at bruge e-læring i praksis
– eller lær at lave dit eget
undervisningsmateriale på nettet!

Klik ind på www.vifin.dk og læs mere.